

Strobl Alajos az epreskerti kiműteremben Schulz Ida (Schulze Hanna, Schultz Ilona) festőnövendék mellszobrát mintázza

sarkantyús csizmát húz. Ha báli ruhás hölgyet modellez, dekoltálva megy a műterembe."

A leendő művész 1856-ban, az Alacsony- és a Magas-Tátra vonulatai közt elterülő völgyben, a Vág folyó mentén fekvő Liptóújvárhoz (Liptovský Hradok) tartozó Frischfeuer (Örtüz) településén született. Apja Habsburg Albrecht főherceg birtokán volt tisztviselő.

170 éve, hogy idősebb Strobl József bejegyezhette a családi Bibliába: „1856. június 21-én, Szent Alajos napján este 10 órakor feleségemnek, Wyrostek Karolinának egészséges fia született. Istenem légy mivélünk.”

Hradek Frischfeuer

Lőcsén járta a gimnáziumot, négy évig. Nem volt neki való. A családi elhatározás szerint a közeli (Trzyniec, Třinec) vasműveknél tervező gyakornok lett. Jó formaérzéke, mintázókészsége korán megnyilatkozott: a hagyomány úgy tudja, még Lőcsén egy vasszeg fejéből kikalapálta mesterének arcvonásait. Kezei alól sorra kerültek ki életképek muzsikáló színészekről, bányászokról. Kályhadíszítményeket is készített. Családja szerető elismerése által indíttatva és támogatva vállára vette tarisnyáját, mint a mesebeli legkisebb fiú, aki legyőzi a hétfejű sárkányt, és végül megszerzi az aranyalmát.

A gimnázium 1872. évi értesítője szerint erkölcsi viselete (magatartás) kevésbé törvényszerű, szorgalma csekély, vallástanból elégséges, németből is, azonban latinból és mennyiségtanból sajnos elégtelen. Természetrájból jó jegyet kapott!

Édesapja, Strobl József hradeki uradalmi pénztáros – valószínűleg

1897-ben a király öt művészt a Ferenc József-rend lovagkeresztjével tüntetett ki. Ezek: Strobl Alajos, Zala György, Bihari Sándor, Jendrasik Jenő, Stetka Gyula. A „lovagkeresztes bohémek” ünnepi beszédek helyett a másik munkásságát bírálták, a valóságot tréfával vegyítve.

„Strobl olyan bohém, akiről köteteket lehetne írni. Strobl mindent csinál, még szobrokat is, úgy lovagol, mint egy kozák, s trombitál, mint egy ezredtrombitás. A Bajza utca lakói éjjelente keresztet vetnek magukra, mert a Strobl kertjében egy sötét alak vágat ide s tova a fák között. Ez Strobl! Szegény Jókai állandóan panaszkodik, hogy nem tud aludni... minden éjjel feltrombitálja. Ez az ő legnagyobb passziója. Egyébként mindenben stílszerű. Ha lovasszobrot csinál, lóra ül és

nevelési célzattal – a gimnázium természetráji gyűjteményének évente különféle szemléltető eszköznek használható tárgyakat adományozott.

1867-ben egy „*lutra vulgaris*” (hódot), 1868-ban egy a hangyáktól keresztülragott fenyőtörzset, egy baglyot, egy vadmacskát, egy galambot és egy csirkét, 1872-ben „*36 darab csinosan készített gomba mintát, egy római hamveder töredékét és egy bronztűt*”. Ebben az adományozásban szerepelt már Strobl Alajos V. osztályos tanuló is egy kanalas gémmel. A hradeki pénztáros úr 1868-ban az év január 30-án leesett meteoroköből is adott egy darabot, amelyből nagyobb részeket a British Múzeum őriz.

Alajos Bécsbe került, a Kunstgewerbeschule falai közt két év alatt megismerkedett a kézművesség alapvető fortélyaival, majd feljebb lépett: a híres német szobrászművész, Caspar von Zumbusch – a bé-

csi Mária Terézia emlékmű alkotója – tanítványául fogadta az Akademie der Bildende Künsten. 1876 és 1881 között dolgozott mellette. Mes- tere jó tanácsokkal is ellátta, megismertette az irodalommal, művészettörténettel, színházművészetel – alkalmilag statisztáláshoz is segítette –, és rábeszélte egy itáliai tanulmányútra is. Stroblt legjobban a harmonikus, kiegyensúlyozott reneszánsz ragadta meg. Michelangelót nagyra tartotta, de példaképe a firenzei mester: Donatello.

Különösen a jelmezek érdekelték. A jelmez – az öltözék – a „mez” segítségével jelezte, hogy ha a megszemélyesítendő öltözékét magára veszi, az eredeti személyt lemásolja, újrafogalmazza, és lehetőség szerint áttemeli a saját világába, ha mégoly rövid időre is. Már nem Strobl Alajos ő, a kezdő szobrászművész, hanem perzsa varázsló vagy a reichstadti herceg.

Az ifjú Strobl Alajos ösztöndíjának kiegészítése végett

Strobl Alajos liptóújvári (örtüzi) birtoka közepén a műteremtoronnyal bővített szülőházzal, mögötte a Vág folyóval. Elöl középen Strobl Alajos, Strobl József felvétele, 1910. Magántulajdon, jobbra Strobl Alajos mint aktmodell dr. Hermann Heid művészek számára segédeszközüül készített aktsorozatában, 1876, Magyar Képzőművészeti Egyetem; Könyvtár, Levéltár és Művészeti Gyűjtemény

Jelinek barátom. Strobl Alajos bécsi vázlatfüzetéből, 1878. május 17. Magántulajdon

raművészről. Nem szépített semmit az éles vonásokon, az idő nyomain, az ülő alak reprezentatív, leolvasható róla a hírnév és a siker. A végig gombos papi öltözet és a nyitott partitúrán nyugvó kéz csak jelzésértékű, a hangsúly a képmáson van. Liszt délelőttönként el-ellátogatott Strobl Alajos műtermébe, aki az újonnan épülő Operaház számára életnagyságúnál nagyobb szobrot mintázott róla. Egyúttal gipszlenyomatot készített kezéről, aminek Liszt nagyon örült, mert – mint mondotta – ez meg fogja cáfolni azt a legendát, hogy neki milyen nagy keze van. Ez a „nagy ülőszobor” az Operaház főbejárata mellett elhelyezett fülkeszoborra vonatkozik. Liszt Ferenc és Erkel Ferenc képmása meglepetést jelentett a közönségnek – élő személyekről még nem készült ilyen smi!

Bécsben színházi statisztaszerepeket is vállalt, és valószínűleg jó pénzért akt- képeket is készíttetett magáról a bécsi dr. Hermann Heid fotóműtermében.

Bécsi katonáéve alatt (1877–1878) bajtársairól készített rajzokat, számos önarckép rajza is ekkor született.

Talán mestere, Zumbusch javaslatára 1877 novemberében elküldte Budapestre, a Képzőművészeti Társulat műcsarnoki kiállítására „Női alak” elnevezésű gipszszobrát. A művet befogadták, Strobl rövidesen hazaköltözött.

Strobl már közismert volt idehaza, amikor 1883-ban Liszt Ferencről készíthetett portrét, amellyel a világhírű zeneművész rendkívül meg volt elégedve.

Liszt már hallott Bécsben a fiatal szobrászról: Zumbuscht, Strobl már említett mesterét több ízben felkereste műtermében Ferenc József, a császár és király, akit udvarmestere, Constantin zu Hohenlohe-Schillingsfürst herceg kísért, aki a Liszthez közel álló Caroline zu Sayn-Wittgenstein hercegnő veje volt. Strobl megmintázta az udvarmestert, Liszt látta a portrét, és azt igen jól sikerültnek tartotta. Nem volt tehát előtte ismeretlen a szobrász neve.

„[...] egy fiatal, nagy tehetségű szobrász, név szerint Strobl, épp most kezd hozzá mellszobromhoz, miután az elmúlt télen megmintázott rólam egy nagy ülőszobrot [...]” – írja Liszt a barátnőjének.

Strobl, hogy közelebb kerülhessen az ábrázolandó személyiségekhez, a Zeneakadémián kapott műtermet, s így frissebb, közvetlenebb portrét készített az akkor már Európa-hírű zeneszerzőről és zong-

A budapesti Operaház épülete az építés idején.

A kocsithajtó két oldalán Erkel Ferenc és Liszt Ferenc ülőszobra

Ismeretlen felvétele, 1884 körül

Wiener Bauten-Album, Beilage zur Wiener Bauindustrie-Zeitung, 2. Jg., 1884–1885

Wien Museum, Bécs

Az 1885-ös budapesti Országos Általános Kiállítás Műcsarnokának (ma Millennium Háza) belső tere. Balról Zala György és Engel József szobrai, jobbról Strobl Perseusa és gróf Zichy Jenő domborműves arcképe Magyar Képzőművészeti Egyetem; Könyvtár, Levéltár és Művészeti Gyűjtemény

get az Operaház párkánydíszítő szobraira kitűzött pályázaton való részvételekor. A dalszínház díszlépcsőházában 1884-ben elhelyezték I. Ferenc József márványból mintázott portrészobrát, Strobl Alajos alkotását! Szakmai körökben feltűnést keltett, hogy az uralkodó hajlandó volt modellt ülni a fiatal magyar szobrászművésznek.

E nagyobb fajsúlyú művek mellett alig ismert, hogy Strobl az Operaház belső terének dekorációjához is hozzájárult: az emeleti páholykönyöklökre groteszk figurákat tervezett.

Bécsben körbefogta a historizmus és a neobarokk légköre és látványvilága. Nikolaus Pevsner angol művészettörténész meghatározása

A múzeumkerti Arany-szobor avatása 1893. május 14-én Ismeretlen fényképező felvétele Magántulajdon

szerint: „A historizmus olyan magatartás, amely a történelem vizsgálatát és használatát lényegesebbnek tartja, mint saját korából felfedezni és kifejleszteni új formákat és rendszereket.”

A historizálás gondolatát hozhatta haza, egyéniségéből pedig hozzákapcsolta a romantikát, ami valójában könnyedebb, finomabb, lazább teret biztosít a historizmusnak az egyéniség ábrázolásához. Szinte rá illik Strobl Alajosra.

A bécsi akadémián eltöltött időben szerzett tudása a Perseus álló alakjában testesült meg.

„Perseus” című műve hosszas érlelés gyümölcse: megtervezte bronzban, majd márványban, van márványpajzsos, hosszú, álló kardot tartó változat is. A jobb karhoz csatlakozó márványtömb-

ből a későbbiekben (1913-ban) kifejtette Meduza fejét, aztán önálló-sította, bronzral cserélte fel, a művet színezte és így tovább. Majdnem élete végéig foglalkoztatta a kompozíció – amelyhez 1881-ben első sikeres hazai bemutatkozásának eseménye fűződik. Kérdés, miért nem a győztes Dávid megmintázását választotta – Donatello után? Úgy lehet, Canova vatikáni Perszeusza jobban megragadta a győzelem tényének egyértelműbb, demonstratívabb kifejezésével. A mű egy-egy példánya Belgiumba, illetve Angliába került.

Arany János-émlékű

Tíz szobrász küldte be pályaművét 1887-ben, tízen terveztek emlékművet Arany Jánosnak. A szoborbizottság már az első alkalommal kiemelte Strobl Alajos és Zala György munkáját, de nem sikerült választani közülük. A második megmérettetés külföldi művészek bevonásával történt. Strobl egykori mestere, Caspar von Zumbusch jóindulattal támogatta volt tanítványát. „Strobl mintája – és csak ez – úgy, amint van, alkalmas a kivitelre. Az egésznek eszméje világos és meggyőző kifejezésre talál, az összarányok jelesek, a kő és a bronz elosztása jól kimért s a vonalvezetés minden oldalról rendkívül összehangzó. [...] A költőnek nemesen felfogott alakja teljesen uralkodik az egész emlék felett, költeményeinek alakjai dicsőítik megjelenését, s az emlék alapját, talapzatát alkotják.”

Végül Strobl kapta a megbízást, az ifjúság, tanítványai fátyolós menetel üdvözölték. Zala terve fellengzősnek, túldíszítettnek tűnt. A két művész ezután elismerve, nagyra becsülve a másik tehetségét, az évek folyamán láthatatlan, csendes versenyt vívott. Kettejükéről szólt a népszerű hazai élclap, a *Borsszem Jankó*, 1893-ban:

„Strobl és Zala

Sok ember néha irigy és léha

Konkolyt hint mindenütt

Szája és pennája – mert szíve néma –

Álnok tövist sok szívbe üt

Toldi Miklós figurájának gipsz nagymintája Strobl műtermében, hátul balra az operaházi Liszt

Ferenc-szobor gipsz kismintájával. Ismeretlen fényképező felvétele,

Zalát dicséri – nem, hogy dicsérje

Igaz lélekkel ezt,

Hanem, hogy STROBLT bántalom érje.

S az és ez mindig rajta veszt

1891, Magántulajdon

Hogy ketten vannak: a mi szerencsénk
Párostul jobb a kincs
Ne bántok őket, meg hadd teremtsék
Szobrászatunkat, ami nincs.”

Pedig e kettőt egy-az a múzsa
Csókolta homlokon
S egymás nagyságát le sose zúzza
E két derék szellem rokon

Strobl kisműterme az Eprekertenben. Balról Strobl Alajosné készülő félalakos szobra, mögötte a szobrásszal, jobbról Kratochwill Alojzia. A műteremben többek közt Ferenc József, József Károly főherceg, Wekerle Sándor és az „Enländerin” mellszobra, jobbra hátul az Anyánk egészalakos változata Ismeretlen fényképező felvétele, 1896 körül Magántulajdon

Strobl győzött, a készülő szobor mégis sok kritikát kapott: nem elég magyaros Toldi alakja. Tiszta magyar típus megalkotását kívánták, öltözéke sem megfelelő. Nem volt megfelelő modell sem. Strobl aggódalmasan nyilatkozott a *Magyar Szellemi Élet* szerkesztőjének:

„Elfoglal most engem a Toldi befejezése. Itt áll a nagyjából kész alak előttem – úgy, amint a nagy költő bűvös szavai lelkembe vésődtek – de befejezni olyan nehézségekbe ütközik – nem találok egy méltó hatalmas alakot.

Oroszlánbőr helyett medvebőrt adok rá ruházatul – azt hiszem, ez magyarosabb is.

...éjjel-nappal egyre nyugtalanít ez a gondolat: Toldit olyanra teremteni, mint minőt a nagy dalnok lelki szemeink elé varázsolt. Mert legfőbb súlyt arra akarok fektetni, hogy Toldi lelki állapotát tüntessem fel.

A külső hatást mellőzni kívánom, ez nem bír valódi művészi értékkel. Mindamelllett az eredetiséget is fenn kell tartanom.”

A megfelelő modellt – „a paraszt Apolló” személyében – Justh Zsigmond segítségével végül megkapta.

A szokásos vita után az illetékes bizottság kijelölte az új szobormű helyét. A Nemzeti Múzeum kertje méltónak bizonyult az ábrázolt személyhez.

A mészkö talapzat magasba emel a valóságban egy idősebb, egyszerű embert, aki kissé (és átvitt értelemben) előrehajolva szinte mintha megszólítaná az arra járókat. A költő elgondolkozva ül, kezében „kacsos” könyvével.

Zala a görög-római isteneket megillető koszorút emelt Arany feje fölé, Strobl viszont valóságos földi lényeket ábrázolt, ezzel közelebb hozva a költőt a köznapi emberekhez. Az ülő alakokat Arany lába elé tette, viszont ezek nem tartoznak szervesen a kompozícióhoz.